

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, доцента

Бахмат Наталії Валеріївни

на дисертаційне дослідження **Бацуровської Ілони Вікторівни**

«Теоретичні і методичні засади освітньо-наукової підготовки магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсів»,

представлене на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Галузь знань: Освіта/Педагогіка

Актуальність дослідження Бацуровської Ілони Вікторівни зумовлена глобалізаційними процесами, пов'язаними з орієнтацією нашої держави на інтеграцію зі світовою спільнотою, а також глибинними й стрімкими соціально-економічними, політичними, інноваційно-освітніми трансформаціями в житті України. Зазначені аспекти посилили проблему конкурентоспроможності випускників магістратури в умовах масовості освіти, зокрема на європейському рівні. На це звертається увага в законах України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), а також у Національній доктрині розвитку освіти в Україні в ХХІ ст. (2002), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки (2013), Декларації про європейський простір для вищої освіти (1999) та Проекті Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 років (2014).

Отже, з урахуванням реалій і об'єктивних вимог сьогодення, готовність до освітньо-наукової діяльності має стати професійною метаякістю магістра, що загострює необхідність і доцільність розв'язання проблеми підготовки майбутніх фахівців у магістратурі до проведення наукових досліджень, яка потребує теоретичного обґрунтування й розроблення методичного та технологічного інструментарію.

Відтак, актуальність представленого дослідження знаходиться в контексті реалізації суспільних, науково-теоретичних і практичних потреб у цілісному обґрунтуванні теоретико-методичних засад підготовки магістрів до освітньо-наукової діяльності в умовах масових відкритих дистанційних курсів. Це також підтверджується низкою визначених авторкою суперечностей теоретичного та методичного характеру, які, безумовно, потребують невідкладного розв'язання.

Важливо зазначити, що дисертаційна робота Бацуровської І.В. виконана в межах комплексних науково-дослідних тем: кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка «Професійна підготовка фахівців в умовах ступеневої освіти» (державний реєстраційний

номер 0110U002274); Державного вищого навчального закладу «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України – «Теоретико-методичні засади проектування технологій навчання в системі відкритої післядипломної педагогічної освіти» (державний реєстраційний № 0115U002062).

Грунтовний аналіз наукової літератури, глибоке усвідомлення суперечностей і проблеми, яку вони породжують, дало дисертантці змогу коректно визначити науковий апарат дослідження. Зокрема, його предмет логічно узгоджується з об'єктом і метою; чітко сформульовано гіпотезу та завдання дисертації, що уможливило оптимальне визначення загальної стратегії дослідницького пошуку.

Найбільш суттєвими результатами дослідження, що містять новизну вважаємо:

- обґрунтовані теоретико-методологічні засади;
- диференціацію професійного навчально-методичного матеріалу;
- результати історико-педагогічного аналізу становлення та розвитку масових відкритих дистанційних курсів і виявлено відповідні етапи;
- розроблено авторську модель та методику підготовки магістрів до освітньо-наукової діяльності в умовах масових відкритих дистанційних курсів;
- науково обґрунтовано педагогічні умови освітньо-наукової підготовки магістрів, упровадження в освітній процес масових відкритих дистанційних курсів;
- запропоновано та науково обґрунтовано засоби реалізації масового відкритого навчання в закладах вищої освіти з урахуванням сучасних суспільно-історичних, соціально-педагогічних й інформаційних змін в Україні та світовому освітньому просторі.

До переваг дисертаційної роботи Бацуровської І.В. можна віднести її безсумнівне практичне значення, яке полягає в розробленні й апробації *масових відкритих дистанційних курсів*: «Як навчати дистанційно» (змішаний контент) та «Як навчати за змішаною формою навчання» (на основі курсу відеолекцій) для викладачів, які навчають магістрантів; «Як навчатися дистанційно» (змішаний контент); «Як навчатися за змішаною формою навчання» (на основі курсу відеолекцій); «Інформаційні технології в електроенергетиці» (змішаний контент), «Біофізика» (змішаний контент), «Фізика» (змішаний контент з курсом відеозаписів для виконання лабораторних робіт та відеоінструкцій), «Основи енергетичного менеджменту» (на основі курсу анімованих відеолекцій) для здобувачів вищої освіти в магістратурі та *методичних матеріалів* з організації

самостійної роботи магістрантів у межах окремих дисциплін професійно-орієнтованого циклу та дидактичних матеріалів.

Відзначимо, що подана дисертація побудована на належній джерельній базі, яка представлена нормативними документами, фундаментальними науковими статтями вітчизняних і зарубіжних науковців, енциклопедичними та періодичними виданнями. Загалом дисертанткою проаналізовано 505 наукових джерел (із них 172 іноземною мовою), в яких досліджувана проблема розглядається під кутом зору філософії, психології та педагогіки.

Структура дисертаційної роботи є виваженою та логічною.

У першому розділі дисертації окреслено теоретичні засади розвитку масових відкритих дистанційних курсів у закладах вищої освіти, категоріально-поняттєве поле дослідження, методологічні підходи (системний, діяльнісний, андрагогічний, особистісно орієнтовний, компетентнісний та акмеологічний підходи) до проблеми освітньо-наукової підготовки магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсах. Позитивним є те, що поданий дисертанткою матеріал має аналітичну спрямованість і висвітлює її загальні тенденції, позитиви та утруднення.

Особливо нам імponує той факт, що здобувачкою представлено становлення та розвиток масових відкритих дистанційних курсів. Авторка зазначає, що такі курси є логічним продовженням розвитку систем дистанційного й онлайн-навчання, однак їх відмінною рисою є істотно більший діапазон проведення. Заслуговує на увагу представлена в розділі 1.3. поетапність розвитку масових відкритих дистанційних курсів.

У другому розділі окреслено сутність та аналітичний огляд освітньо-наукової підготовки магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсів, досліджено зміст освітньо-наукової підготовки магістрів, проаналізовано особливості використання масових відкритих дистанційних курсів в освітньо-науковій підготовці магістрів, здійснено аналіз стану організації використання масових відкритих дистанційних курсів в університетах світу.

Важливим аспектом, на нашу думку, є визначення форми науково-дослідної роботи магістранта, розглянуто закордонний досвід освітньо-наукової підготовки фахівців у магістратурах. На базі окреслених характерних ознак європейських стандартів, авторка підкреслює, що підготовка фахівців у магістратурах визначається сучасною системою курікулумів, в якій визначено зміст і обсяг знань, умінь, навичок для обов'язкового засвоєння навчального контенту.

У цьому розділі авторкою також представлено зарубіжний досвід магістерської освіти, здійснено його певне зіставлення з вітчизняним доробком.

Заслужують на увагу окреслені особливості використання масових відкритих дистанційних курсів в освітньо-науковій підготовці магістрів (с. 198-200).

У третьому розділі обґрунтовано модель підготовки магістрів до освітньо-наукової діяльності в умовах масових відкритих дистанційних курсів, наведено критерії, показники та рівні готовності магістрів визначеного напрямку та педагогічні умови освітньо-наукової підготовки магістрів.

Параграф 3.1. присвячений обґрунтуванню методики й авторської моделі досліджуваного процесу, змістовим ядром якої виступає сукупність необхідних і достатніх педагогічних умов ефективності цього процесу. Логіка процесу моделювання, текстовий опис моделі, а також її графічне представлення, на наш погляд, є цілком обґрунтованим. Вважаємо також досить вдалу, на наше переконання, спробу дисертантки довести виваженість авторської позиції щодо визначеного критеріального підходу.

Позитивно, що ця модель за своєю сутністю відображає структурні компоненти, зміст освітньо-наукової підготовки магістрів педагогічних досліджень і динаміку етапів досліджуваного феномену. Варто відзначити, що подані в цьому розділі педагогічні умови, які забезпечують функціонування системи підготовки магістрів, передбачають оптимізацію навчально-пізнавальної діяльності й ефективне формування готовності магістрантів до освітньо-наукової діяльності, є суголосними сучасним вимогам до організації освітнього процесу в магістратурі.

Важливою, за нашим баченням, була перевірка доцільності використання окреслених педагогічних умов експертами. Визначено ступінь компетентності експертної комісії за окресленими показниками (с. 283-285).

У четвертому розділі роботи дисертантка репрезентує організаційно-методичне забезпечення освітньо-наукової підготовки магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсів.

Увагу привертають розроблені нормативні документи для ефективного забезпечення освітньо-наукової підготовки магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсів, що включають у себе три логічні блоки: концептуальний, організаційний і навчально-методичний.

Авторка переконливо доводить, що в умовах сучасного технічного прогресу випускник магістратури, який прагне стати успішним фахівцем,

повинен бути компетентним у галузі новітніх розробок світового наукового співтовариства.

Доцільним, на нашу думку, є розроблений Бацуровською Ілоною Вікторівною континуум освітньо-наукової підготовки магістра, розрахований на формування компетентностей випускника, що відповідають вимогам роботодавця. Схема континууму базується на основі навчання у масових відкритих дистанційних курсах, наукової роботи магістрантів і продуктивної діяльності в перспективних галузях науки та міжнародних зв'язків, положеннях успішної освітньо-наукової підготовки професіоналів, затребуваних на сучасному ринку праці.

Важливим складником роботи є запропонована авторська структура масового відкритого дистанційного курсу для освітньо-наукової підготовки магістрів (с. 328), структура юніту (головний ресурс, тести, додаткові матеріали, література). Окреслено критерії оцінювання лекторських здібностей та умінь викладача магістеріуму, що є одним із основних критеріїв формування відеотеки для масового відкритого дистанційного курсу. Розглянуто технічні та методичні аспекти підготовки відеолекції (с. 339-340). Імпонує запропонована авторкою класифікація принципів тестування закритої форми та їх особливості та приклади використання для освітньо-наукової підготовки магістрів у масовому відкритому дистанційному курсі (с. 349-350).

У п'ятому розділі описана експериментальна перевірка моделі підготовки магістрів до освітньо-наукової діяльності в умовах масових відкритих дистанційних курсів. Дисертанткою не тільки представлено програму, а й експериментально перевірено методику впровадження моделі підготовки магістрів до освітньо-наукової діяльності в умовах масових відкритих дистанційних курсів, здійснено аналіз результатів експериментального дослідження, яка складалася з декількох етапів, що різнилися змістовим наповненням, методами і формами організації навчальної діяльності магістрантів. В експерименті брало участь 1118 магістрантів таких спеціальностей, як «Управління персоналом та економіка праці», «Комп'ютерні науки та інформаційні технології», «Педагогіка вищої школи», «Математика», «Фізика», «Історія», «Професійна освіта (Технологія виробництва і переробка продуктів сільського господарства)», «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка», «Агрономія».

Результати педагогічного експерименту супроводжувалися матеріалом у графічному зображенні, у вигляді таблиць, рисунків, які суттєво розширюють та унаочнюють змістове поле дисертаційної роботи. Розділ містить детальний аналіз результатів педагогічного експерименту, який

засвідчив позитивну динаміку змін в експериментальних групах порівняно з контрольними. Отже, результати після проведеного експерименту є не випадковими, а їх достовірність підтверджена за допомогою за критерієм χ^2 Пірсона. Зауважимо, що всі кількісні результати дослідження статистично обчислено, їх достовірність не викликає сумніву. Результати проведеного педагогічного експерименту продемонстрували позитивну динаміку та засвідчують ефективність розробленої авторської моделі.

Загальні висновки логічно впливають зі змісту роботи, в концентрованому вигляді відображають основні результати дослідження відповідно до його завдань. У роботі зроблено відповідні узагальнення та висновки, оформлено додатки, які можуть бути використані теоретиками і практиками. Згідно вимог оформлено список використаних джерел.

Заслуговує на схвальне оцінювання фундаментальний доробок Бацуровської І.В. представлений в її 76 наукових працях. З них 4 монографії, з яких: одна – одноосібна, три колективні та дві – за загальною редакцією авторки; 5 – навчально-методичних посібників та 5 – методичних рекомендацій; 23 наукові праці – опубліковано у фахових виданнях, 10 – у наукових періодичних виданнях інших держав, 27 – у збірках матеріалів конференцій різного рівня.

Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою, змістом й оформленням він відповідає вимогам, що висуваються МОН України. Наголосимо, що зміст автореферату й основні положення дисертації є ідентичними.

Позитивно оцінюючи здобутки дисертантки, вважаємо за необхідне зазначити наступні дискусійні положення до поданого наукового дослідження:

1. У параграфі 1.2. на основі аналізу літературних джерел виокремлено й обґрунтовано доцільність використання таких методологічних підходів освітньо-наукової підготовки магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсів, як андрагогічного, особистісно-орієнтованого, акмеологічного, системного, діяльнісного, компетентнісного та комплексного. На наш погляд, доцільно було б подати мережево-технологічний підхід щодо освітньо-наукової підготовки магістрів в умовах означених курсів із застосуванням мережевих технологій навчання.

2. У параграфі 3.2. на с. 273-274 зазначено, що достатній і високий рівень потребує вільного володіння іноземними мовами на освітньо-науковому професійному рівні. Ми вважаємо, що доцільно було б додати спеціальні іноземні мови, метою яких стане полегшення опанування

навчального контенту масового відкритого дистанційного курсу, викладеного різними мовами.

3. У роботі на с. 282 визначено ступінь компетентності експертів за відповідними коефіцієнтами. Однак, як ми вважаємо, робота була б довершеною, якщо додати шкали оцінювання компетенцій з кількісними показниками.

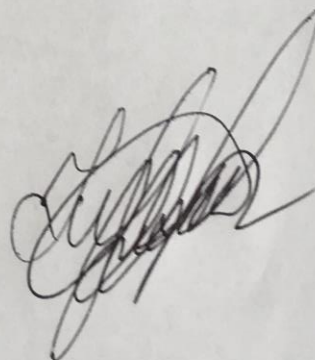
4. Варто було би надати методичні рекомендації для професорсько-викладацького складу магістратури щодо практичного використання масових відкритих дистанційних курсів у реальному освітньому процесі.

Проте зроблені зауваження суттєво не впливають на загальне позитивне оцінювання результатів представленої дисертаційної роботи та засвідчують її відкритість і перспективність.

Узагальнюючи, можемо констатувати, що дисертація **«Теоретичні і методичні засади освітньо-наукової підготовки магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсів»** є самостійною і завершеною роботою, яка за рівнями наукової новизни та практичного значення відповідає чинним вимогам п. п. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.04.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними Постановою КМУ № 656 від 19.08.2015 р.), а її автор – Бацуровська І.В. – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент,
заступник декана з наукової роботи
та інформатизації освітнього процесу
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

Н. В. Бахмат

